

Leeswijzer Toetsing in Laterna Magica voor ouders

Dit beleid toetsing is geschreven voor en door coaches van Laterna Magica. We willen ouders graag inzicht geven in onze denkwijze en delen om die reden dit document ook met ouders. U komt dus ook 'vaktaal' tegen. We hebben hieronder een kleine leeswijzer gemaakt zodat u kunt grasduinen in dit document. Mocht u vragen hebben dan kunt u deze stellen aan de coach van uw kind of de unitleider.

Waar vindt u welke informatie in dit document?

- Belangrijke achtergrond informatie breinkunde in relatie tot toetsing blz. 2
- Natuurlijk Leren in relatie tot toetsing op Laterna Magica blz. 3
- Toetsen op maat blz. 4
- Bijlage 1 Extra informatie en uitleg formatieve toetsing
(directe feedback, toetsen om te leren) blz. 6
- Bijlage 2 Extra informatie en uitleg summatieve toetsing (toetsen om te beslissen) blz. 9
- Bijlage 3 Hoe bepalen coaches welke toets het meest geschikt is voor een kind? blz. 11

Toetsing binnen Laterna Magica

In dit document willen we graag meer uitleg geven over de manier waarop we binnen Laterna Magica omgaan met het toetsen van kinderen op leerresultaten. We starten met een korte schets over de ontwikkeling van kinderen, gebaseerd op de onderzoeken van Jelle Jolles, hoogleraar Neuropsychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Vervolgens leggen wij uit hoe wij binnen Laterna Magica gebruik maken van *formatieve* en *summatieve* toetsing, in het verlengde van onze visie op Natuurlijk Leren.

Schets ontwikkeling van kinderen en toetsing op leerresultaten

De ontwikkeling van kinderen en hun schoolse prestaties hangt niet alleen af van de kwaliteit van het doceren, het aanreiken van nieuwe kennis en het coachen. De karakteristieken van het lerende kind zijn minstens zo belangrijk. Het gaat dan bijvoorbeeld om (sociaal) gedrag, om cognitie, om emotioneel inschatten, om motivatie en om welbevinden. Deze karakteristieken liggen op het domein van de gedragswetenschappen, inclusief de ontwikkeling van het brein.

Uit de breinkunde weten we dat leren berust op verandering in het contact tussen de hersencellen. Hoe meer contact er gestimuleerd wordt, hoe beter de verbinding en hoe beter de herinnering. Emoties versterken dit contact. Het hongerige brein vraagt dan ook om prikkels, beelden, nieuws, uitdagingen, belevingen en gebeurtenissen.

Hersenen en lichaam samen zorgen voor interactie met de omgeving. De omgeving (ouders, coaches, vrienden) helpen in de ontwikkeling van functionele hersenpaden. Zonder input uit de omgeving is de hersenontwikkeling schraal: *context shapes the brain*. Hersennetwerken- en dus plasticiteit van het brein- veranderen doordat kinderen kennis en ervaringen opdoen. Deze hersennetwerken rijpen tot na de leeftijd van 25 jaar. In figuur 1 is te zien hoe structuren veranderen onder meer doordat sommige veel gebruikte verbindingen sterker worden en andere weinig gebruikte verbindingen verdwijnen.

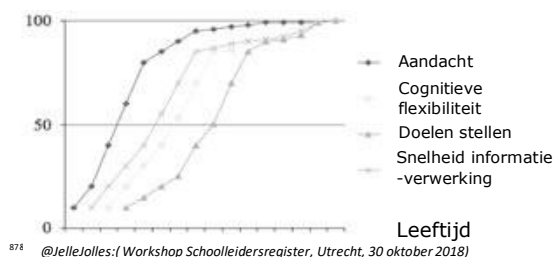
Figuur 1 Hersennetwerken veranderen door kennis en ervaringen

Bron: Jolles, 2018

Kennis over de ontwikkeling van het brein is dus belangrijk voor het onderwijs en dan met name kennis op het gebied van de *neuropsychologie*. Het gaat dan om het ontwikkelen van de 'executieve functies', zoals planning, prioriteren van complexe handelingen, evaluatie, zelfinzicht, zelfregulatie, perspectief name, empathie, kiezen en het overzien van keuzes en consequenties, sociale monitoring en inzicht in normen en regels. Niet alleen het aanleren van vaardigheden is van belang, maar juist ook de kwaliteit van de verwerkingsprocessen. Het is in dit kader van belang om te weten dat verschillende functies zich in het brein naast elkaar ontwikkelen. Voor de ontwikkeling van kinderen is een breed aanbod van kennis en aandacht voor brede vorming dus essentieel.

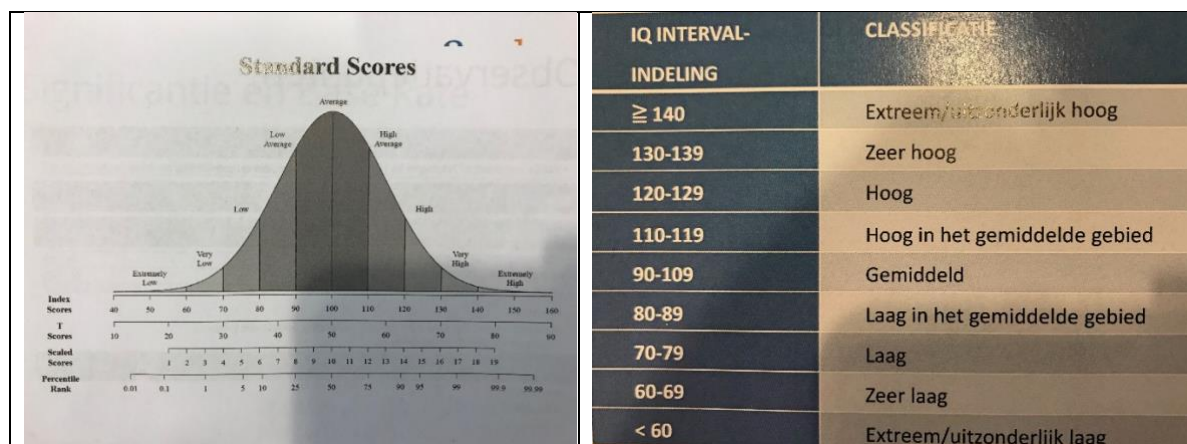
Figuur 2. Illustratie verschillende functies ontwikkelen zich naast elkaar
Bron: Jolles, 2018

Breinonderzoek wijst uit dat er individuele verschillen bestaan in de rijpingsnelheid van de hersenen. De ontwikkeling van kinderen is een doorlopend proces, waarbij de hele omgeving van belang is. Bij het toetsen van prestaties is het daarom van belang om het kind niet vast te pinnen op wat het op dat moment wel of nog niet kan: de traagst groeiende boom kan immers ook nog de hoogste worden.

In Nederland ligt veel nadruk op de landelijke CITO toetsing. Het is goed om te weten dat CITO de ontwikkeling van bovengenoemde vaardigheden zoals creativiteit, kritisch denkvermogen, veerkracht, inlevingsvermogen, verantwoordelijkheid en doorzettingsvermogen niet toetst. Bovendien is het van belang om ons te realiseren dat 30% van de kinderen per definitie buiten de statistische norm valt (zie ook figuur 3 hieronder).

Figuur 3. Normaalverdeling standaard scores
Bron: WISC-V-NL Pearson, 2018

Visie Natuurlijk Leren en toetsing bij Laterna Magica

Bij Laterna Magica is elk kind welkom. Iedereen hoort erbij en verschillen zijn een rijke bron voor ons handelen. Ons integrale kindcentrum is een plek met vrije ruimte, met rust om elkaar te ontmoeten, uit te vinden wie en hoe je bent en wat je wilt worden.

Vanuit een breed aanbod aan spel, onderwijs, training en vorming geven we het kind de regie op zijn eigen ontwikkeling. Met doorgaande leerlijnen en met maatwerk in leerroutes.

In ons concept van Natuurlijk Leren staat een sociaal-constructivistische visie op leren en ontwikkelen centraal. Ons doel is drieledig (Biesta, 2009):

- Kwalificatie: kinderen doen kennis, vaardigheden en begrip op;
- Socialisatie: kinderen leren functioneren in een sociale en culturele omgeving;
- Subjectivatie: kinderen ontwikkelen zelfbewustzijn.

De doorgaande leerlijnen en het maatwerk leveren leeropbrengsten op. Binnen Laterna Magica kijken we op verschillende golflengten naar deze leeropbrengsten:

1. we volgen de ontwikkeling van het individuele kind (zowel kwalitatief als kwantitatief);
2. we kijken naar de ontwikkeling van een groep kinderen (zowel kwalitatief als kwantitatief);

3. we relateren de ontwikkeling van onze kinderen aan de ontwikkeling van alle kinderen in heel Nederland (zowel kwalitatief als kwantitatief).

Voor de koppeling van de drie doelen van ons onderwijs aan de drie verschillende golflengten hebben we verschillende instrumenten ontwikkeld (zie figuur 4). De tri-band verantwoordingsmatrix is specifiek uitgewerkt in onze cyclus van kwaliteitsbeleid. In dit document 'toetsbeleid Laterna Magica' richten we ons op onze wijze van toetsen.

Figuur 4. Tri-band verantwoorden Laterna Magica

Instrumenten LM			
	Kwalificatie Kunnen, weten en doen	Socialisatie Leren samendoen	Subjectivatie Leren zijn
Golflengte 1 kwalitatief	<ul style="list-style-type: none"> - werk in portfolio - ontwikkelplannen - coachgesprekken met kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> - werk in portfolio - ontwikkelplannen - coachgesprekken met kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> - werk in portfolio - ontwikkelplannen - coachgesprekken met kinderen
Golflengte 2 gewaardeerd	<ul style="list-style-type: none"> - halfjaarlijkse analyses units vanuit observaties - halfjaarlijkse analyse kwaliteit ontwikkelplannen - observatie gebruik instructiemodellen en stappenplannen, clubs, spel, onderzoek LM 	<ul style="list-style-type: none"> - halfjaarlijkse analyses units vanuit observaties - halfjaarlijkse analyse kwaliteit ontwikkelplannen - halfjaarlijkse observatie, orthopedagoog 	<ul style="list-style-type: none"> - halfjaarlijkse analyses units vanuit observaties - halfjaarlijkse analyse kwaliteit ontwikkelplannen - halfjaarlijkse observatie orthopedagoog
Golflengte 3 gestandaardiseerd	<ul style="list-style-type: none"> - CITO - TTA (tempo toets rekenen) - PI-dictee - Schoolvaardigheidstoets rekenen 	<ul style="list-style-type: none"> - SAQI (School Attitude Questionnaire Internet) 	<ul style="list-style-type: none"> - SAQI

Deze instrumenten gebruiken we doorlopend:

- om de kwaliteit van onze speel-leeromgeving te toetsen;
- om toegankelijk en betrouwbaar verantwoording af te leggen over onze ambities, doelen en resultaten naar onze omgeving;
- om de aansluiting met het vervolgonderwijs te waarborgen.

Binnen Laterna Magica toetsen we op maat

Coaches verzamelen de hele dag informatie over wat een kind kan en wat hij nog mag leren. Dat doen zij onder andere door te observeren, (individuele) instructies te geven, kinderen de mogelijkheid te bieden zichzelf te toetsen. Wij vinden het van belang om 'te toetsen' binnen Laterna Magica om:

- te leren waar een kind staat in zijn/haar ontwikkeling, het kind te leren zichzelf de maat te nemen;
- in te schatten hoe het kind zich het best verder kan ontwikkelen en wat hierin de volgende stap is;
- te bepalen wat wij in de speel-leeromgeving kunnen bieden aan ondersteuning.

In onze visie moeten toetsen dus momenten zijn waar meerwaarde gecreëerd wordt in het leerproces van kinderen. Dit doen we door te toetsen als meetmoment om de volgende stap te bepalen ipv het eindresultaat te meten (assessment *for* learning ipv assessment *of* learning). We bouwen dus altijd voort op dat wat een kind al (wel) kan.

Er zijn verschillende vormen van toetsing:

- formatief: 'toetsen om te leren';
- summatief: 'toetsen om te beslissen'.

Het **formatief toetsen** past goed bij de visie en doelen van Laterna Magica (zie de blauw gekleurde instrumenten in figuur 4). Formatief toetsen is een doorlopend proces en de beoordeling is gericht op de begeleiding van het leerproces. Dit draagt bij aan het zelfbewustzijn en eigenaarschap van kinderen rond hun eigen leren. Het primaire doel van formatief toetsen is om kinderen inzicht te geven in hun eigen leerproces en ze onderwijs op maat te geven (o.a. Hattie & Timperley, 2007; Sluismans, Joosten-ten Brinke & Van der Vleuten, 2013; William & Leahy, 2015).

Bij formatief toetsen worden er (veelal) samen met het kind doelen opgesteld. Er wordt continu gekeken waar een kind staat en wat hij nodig heeft om het leerdoel te behalen. Directe feedback tijdens het proces staat hierbij voorop. Naast feedback vanuit het kind zelf of de (middag)coach, kan er natuurlijk ook feedback door medeleerlingen gegeven worden. Het leerdoel wordt bijvoorbeeld afgesloten met een (reflectie)verslag, presentatie, video, spel, toneelstuk, krant, kunstwerk, het geven van een workshop of het ontwerpen van een toets voor anderen.

Bij **summatieve toetsing** gaat het om toetsen die verbonden zijn aan een (landelijke) norm (zie de oranje gekleurde instrumenten in figuur 4). Bij summatieve toetsen worden kennis en vaardigheden gemeten op een bepaald moment (momentopname). Bij summatieve toetsen wordt meestal gekeken naar wat kinderen beheersen van de aangereikte lesstof/vragen aan het eind van een periode.

De CITO toetsen zijn een voorbeeld van summatieve toetsen. CITO toetsen zijn vaardigheids-toetsen, afgeleid van de landelijke kerndoelen. De meeteenheid op de vaardigheidsschaal heet de *vaardigheidsscore*. Een vaardigheidsschaal is vergelijkbaar met een meetlat, die aangeeft hoe goed een kind een bepaalde vaardigheid beheerst. Om te bekijken hoe een kind het doet ten opzichte van zichzelf, gaan wij uit van de vaardigheidsgroei van een kind. De resultaten van verschillende toetsen binnen één leergebied zijn dus met elkaar te vergelijken met behulp van de vaardigheidsscores. Alle opgaven van dat leergebied staan namelijk op dezelfde onderliggende vaardigheidsschaal. De toetsen zijn per half jaar aan elkaar gekoppeld zodat er een vaardigheidsgroei kan worden berekend.

Door het inzetten van de CITO toetsen kijken we weer even met een frisse blik naar de kinderen en zien we of ons idee van het niveau van een kind ook klopt. We toetsen daarbij op het niveau passend bij het aanbod van een kind, een toets mag niet te moeilijk en ook niet te makkelijk zijn, om een reëel beeld te krijgen. We toetsen ook graag de *zone van de naaste ontwikkeling*, waar liggen op korte termijn de kansen en uitdagingen voor dit kind?

De opgaven in de CITO toets reiken daarom bewust **verder** dan de lesstof die aangeboden is. Zo zitten er bijvoorbeeld in een M5 toets ook een aantal opgaven op niveau E5/M6. Gemiddeld genomen maakt een kind een toets voor 60 a 75% goed. Als een kind 100% goed heeft bij een CITO toets, heeft hij niet de goede toets voorgelegd gekregen. We streven ernaar dat de formatieve en summatieve toetsing binnen Laterna Magica in elkaars verlengde liggen en op elkaar aansluiten (Shavelson e.a., 2008).

Bijlage 1 Meer informatie en inspiratie m.b.t. formatieve toetsing binnen Laterna Magica

Formatief toetsen binnen Laterna Magica (golflengte 1)

Het merendeel van het instrumentarium binnen Laterna Magica is gericht op formatief toetsen, omdat dit naadloos aansluit op onze visie op leren. Toetsen hebben een formatieve functie wanneer kinderen toetsing ervaren als een 'manier van leren'.

Op de volgende manieren besteden we binnen Laterna Magica al aandacht aan formatieve toetsing:

- door gebruik te maken van een digitale leeromgeving waarbij instructies, animaties en (toets)oefeningen gepersonaliseerd en op maat worden aangeboden op basis van verzamelde informatie tijdens het leerproces van de leerling.
Voorbeeld: Bettermarks bij wiskunde;
- doordat kinderen zichzelf of elkaar beoordelen op basis van een vooraf opgestelde lijst criteria;
- door ontwerp en gebruik van rubrics, waarbij kinderen zichzelf tussentijds kunnen toetsen en elkaar peer-feedback geven op basis van criteria;
- door gebruik te maken van het portfolio;
- door het voeren van coachgesprekken om leerprocessen en -verwachtingen in kaart te brengen;
- door gebruik van wisbordjes voor denkstappen/antwoorden bij instructie van rekenen en spelling;
- door gebruik te maken van feedback, feed up en feed forward binnen het leesonderwijs;
- door inzet van bloktoetsen op een formatieve manier; als instrument om inzicht te krijgen in waar kinderen staan in hun leerproces. Voorbeeld: voorafgaand aan een periode bloktoets afnemen en op basis hiervan bepalen welke instructies en oefeningen een kind nodig heeft.

Formatieve toetsing zien we ook terug binnen Laterna Magica door het ontwerp en gebruik van rubrics, waarbij coaches en kinderen (zichzelf) tussentijds kunnen toetsen en elkaar peer-feedback kunnen geven op basis van criteria.

Hoe zien rubrics eruit en hoe kun je ze gebruiken?

- Rubrics zijn geschikt om producten of (deel)vaardigheden te beoordelen op kwaliteit. Ze richten zich op de processen. Elke rubric gaat over één vaardigheid, bijvoorbeeld samenwerken, een taart kunnen bakken;
- Rubrics meten het niveau van een kind op het gebied van een bepaalde vaardigheid. Deze niveaubepaling zegt meer dan bijvoorbeeld een cijfer, omdat er in kwalitatieve termen gemeten wordt: het resultaat geeft een beschrijving van wat een kind kan. Het maakt aan kinderen duidelijk wat goed ging en wat nog beter kan. Zo kunnen kinderen zichzelf nieuwe doelen stellen;
- Een voorbeeld van een goede en bruikbare rubric (zie figuur 5):
 - bevat een waarderingsschaal die de criteria waaraan leerlingen moeten voldoen beschrijft in kwalitatieve termen, bijvoorbeeld van beginner tot expert.
 - bevat formuleringen die positief van aard zijn;
 - voorzien (middag)coaches en kinderen van zodanige beschrijvingen van de prestatieniveaus dat ze tot betrouwbare oordelen kunnen komen;
 - kan zowel worden gebruikt om een vaardigheid/doel in zijn geheel te beoordelen, als om verschillende onderdelen van de vaardigheid te beoordelen.
- Er zijn bestaande rubrics, maar als coach of kind kun je ook zelf een rubric maken. Het is raadzaam om een even aantal niveaus te ontwerpen in de waarderingsschaal, omdat bij een oneven aantal is men geneigd om vaak precies in het midden te oordelen. Waak daarnaast ook voor het ontwerpen van te veel niveaus: een te gedetailleerde indeling maakt de resultaten nietszeggend;
- Door voorafgaand aan een opdracht/leerdoel de rubric met het kind te maken dan wel te bespreken, hebben kinderen tijdens de uitvoering een leidraad. Samen worden de leerdoelen en de bijbehorende succescriteria verhelderd. Op die manier kunnen ze zichzelf (en elkaar) bijsturen tijdens het proces en worden ze verantwoordelijker;
- Kinderen kunnen natuurlijk ook voor elkaar een rubric maken;

Figuur 5 Deel van de rubric Samenwerkend leren

Onderwerp	Beginner	In ontwikkeling	Gevorderd	Expert
Actief luisteren naar anderen	Ik ben vooral met mijn eigen dingen bezig. Hierdoor kan ik niet navertellen wat er in de groep is besproken.	Ik richt mij enigszins op de anderen en maak soms oogcontact. Ik luister een beetje naar de inbreng van de groepsgenoten en reageer af en toe op wat de ander zegt. Ik kan stukjes navertellen van wat is besproken.	Ik richt mij op de anderen en luister meestal naar de inbreng van groepsgenoten. Ik reageer regelmatig op wat de ander zegt en kan ook navertellen wat er is gezegd. Ik stel zo nodig vragen over de inhoud.	Ik heb mijn volledige aandacht bij de anderen. Ik reageer op wat de ander zegt, inhoudelijk of door bijvoorbeeld bevestigend te knikken. Ik kan goed voortbouwen op wat eerder gezegd is.
Leren van eigen fouten	Ik herken (en erken) dat ik soms dingen fout doe. Ik vind het lastig om te benoemen wat en waarom ik het fout doe.	Ik herken (en erken) mijn eigen fouten, en kan ze benoemen, maar onderneem geen actie.	Ik onderneem meestal actie naar aanleiding van mijn eigen fouten.	Ik onderneem altijd actie naar aanleiding van mijn eigen fouten en leer daarvan voor de volgende keer.
Leren van andermans fouten	Omdat ik mij vooral richt op mijn eigen werk ben ik mij er niet van bewust dat anderen fouten maken.	Ik herken andermans fouten maar leer er voor mijzelf niets van.	Ik herken andermans fouten en leer hier soms van voor mijzelf.	Ik herken andermans fouten, leer hiervan voor mijzelf en pas mijn eigen handelen aan.
Vragen stellen ter ondersteuning	Ik stel (nog) geen vragen.	Ik stel weinig vragen. Soms doen ze ertoe, soms niet.	Ik stel regelmatig vragen die er meestal toe doen.	Ik stel op het juiste moment relevante inhoudelijke, verhelderende vragen.
Bijdragen aan groepswerk	Ik richt mij vooral op mijn eigen werk.	Ik draag bij aan het groepswerk door kleine relevante taken te doen die anderen mij opdragen.	Ik draag bij aan het groepswerk door verschillende taken op mij te nemen en uit te voeren.	Ik zie wat er nodig is, draag actief bij aan het groepswerk door verschillende taken op mij te nemen en uit te voeren en ik spring in waar nodig.

Formatieve toetsing zien we terug binnen Laterna Magica in het gebruik van het portfolio. In het portfolio bundelen we de observaties, producten en gesprekken over het leerproces van een kind. Er zijn hierbij meerdere vormen mogelijk:

- Een 'bestwerk- deel in het portfolio' waarbij kinderen hun beste werk verzamelen en zoeken naar hun bewijzen voor sterke kanten of dingen waar ze goed in zijn. Daarnaast geven kinderen ook nog een aantal vaardigheden aan die ze willen gaan leren met daaraan gekoppeld leerdoelen;
- Een vooruitgangs-deel in het portfolio: De vooruitgang moet blijken in het portfolio. Kinderen selecteren materiaal dat hun vooruitgang illustreert. Het kan gaan om vooruitgang op één of meerdere vakgebieden. Als coach kun je helpen bij het selecteren en verduidelijken waaruit de vooruitgang blijkt;
- Een proces-deel in het portfolio: Kinderen kiezen hierbij hun werk/bewijs zo uit dat het leerproces in al zijn stadia duidelijk wordt;
- Leerdoelen-deel in het portfolio: een leerdoelenportfolio bevat een duidelijke formulering van elk doel. Het gaat om doelen op een bepaald niveau en binnen een bepaald vakgebied. Kinderen verzamelen werk dat het bereiken van een bepaald doel illustreert. Ze lichten ook toe waarom dit werk het bereiken van het doel illustreert.

Formatieve toetsing in het leesonderwijs vormgeven kan bijvoorbeeld als volgt:

- Start met het formuleren van **leerdoelen**, bijvoorbeeld: dit jaar is het de bedoeling dat je langere teksten gaat leren lezen, zo lang als..... Hoe wil je dat leren? Hoe wil je dat we dit gaan aanpakken? De doelen moeten voldoende uitdaging bieden.
- Stel vervolgens **leervragen** over het lezen: hoe pak jij het lezen aan? Waar let je op?

- Geef **feedback** en **feed up**. Feedback geeft aan waar het kind staat en hoe goed het proces verloopt. Feed up geeft het leerdoel + aanvullende informatie weer.
- Vervolgens krijgt het kind dan **feed forward**: Wat is de volgende stap?

Bij formatieve evaluatie kan steeds de volgende stap in het leerproces worden duidelijk gemaakt. Zelfevaluatie helpt kinderen samen met (middag)coaches tot een reëel beeld te komen van hun ontwikkeling. Voorbeeldvragen: Hoe vond je het lezen van de moeilijke boeken? Wat ging er goed? Waar wil je nog beter in worden?

Samenwerking tussen kinderen kan zorgen voor meer betrokkenheid bij elkaars leer- en beoordelingsproces. Kinderen kunnen elkaar bijvoorbeeld feedback geven op onderwerpen als stemgebruik of leessnelheid. Kinderen kunnen bijvoorbeeld een leesdossier bijhouden van de boeken die ze gelezen hebben en hun ervaringen delen.

Bijlage 2 Meer informatie en inspiratie m.b.t. summatieve toetsing binnen Laterna Magica

Summatief toetsen binnen Laterna Magica (golflengte 3)

Summatieve toetsing past minder goed bij de visie van Laterna Magica. Bloktoetsen zetten wij dan ook bij voorkeur op een formatieve manier in door ze voorafgaand aan een periode af te nemen. Wij kiezen er toch voor om twee keer per jaar de CITO toetsen af te nemen, gezien het belang om in de gaten te houden hoe wij schoolbreed presteren ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Op kindniveau leggen we bij de afname van CITO toetsen de nadruk op de vaardigheidsgroei van kinderen. Om die reden is het kiezen van **de juiste toets voor ieder individueel kind** van belang. In het schema hieronder (figuur 2) is te zien wanneer we welke toetsen afnemen.

Figuur 2 Toetsschema

Toets	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Leestempo toets (cito)					Alle kinderen vanaf 7 jaar					Alle kinderen vanaf 7 jaar excl de leestempo toets
AVI (cito)			Kinderen die mogelijk een tragere leesontwikkeling hebben		Kinderen die net gestart zijn met lezen en kinderen die een laag resultaat op de leestempotoets halen.			Kinderen die mogelijk een tragere leesontwikkeling hebben		Kinderen die net gestart zijn met lezen en kinderen die een laag resultaat op de leestempotoets halen.
CITO DMT (cito)			Kinderen die mogelijk een tragere leesontwikkeling hebben		Kinderen die net gestart zijn met lezen en kinderen die een laag resultaat op de leestempotoets halen			Kinderen die een mogelijk tragere leesontwikkeling hebben		Kinderen die net gestart zijn met lezen en kinderen die een laag resultaat op de leestempotoets halen.
CITO Spelling 3.0 cito					Alle kinderen vanaf 6 jaar					Alle kinderen vanaf 6 jaar excl schoolverlaters
Rekenen & Wiskunde 3.0 (cito)					Alle kinderen vanaf 6 jaar					Alle kinderen vanaf 6 jaar excl schoolverlaters
Begrijpend Lezen 3.0 (cito)					Alle kinderen vanaf 7 jaar					Alle kinderen vanaf 6 jaar excl schoolverlaters
Tempo Test Automatiseren					Alle kinderen vanaf 7 jaar					
Leerachterstanden toets (bij kinderen met lager dan VMBO-T advies. Cito-toetsen maar dan niveau groep 5 of 6 afhankelijk van de resultaten op eerder gemaakte toetsen én het advies)		Inc. schoolverlaters								
Capaciteitentoets (Adit) wordt veelal centraal afgenomen bij de kinderen die op de leerachterstanden toets een achterstand groter dan 25% hebben op 2 vakgebieden.			Inc. schoolverlaters							
Centrale eindtoets 2 dagen								Schoolverlaters		
SAQI (School Attitude Questionnaire Internet)					Bovenbouw vanaf 9 jaar					

Incidenteel wordt het PI-dictee afgenomen en de schoolvaardigheidstoets rekenen & wiskunde

We streven er binnen Laterna Magica naar om ook maatwerk te bieden voor kinderen bij summatieve toetsing. Het lijkt misschien het meest voor de hand liggend om bij summatieve toetsen de leeftijd van het kind als uitgangspunt te nemen, maar je meet het nauwkeurigst wanneer je een kind een toets voorlegt die het dichtst bij het verwachte niveau van het kind ligt.

Welke mogelijkheden zijn er voor kinderen met dyslexie en dyscalculie?

Rekentoetsen mogen voorgelezen worden, wanneer kinderen echt niet in staat zijn de toetsen zelfstandig te lezen. Bij begrijpend lezen zijn er verschillende opties waarvoor gekozen kan worden indien kinderen over onvoldoende technische leesvaardigheden beschikken.

- Kinderen kunnen de tekst van te voren lezen, zonder de vragen te zien en bij voorkeur op dezelfde dag als de toetsafname.

- Kinderen mogen de toets voorgelezen krijgen en eventueel kunnen ze daarnaast ook een toets van een lager niveau zelfstandig maken.
- Kinderen krijgen extra tijd voor het maken van een toets.
- De tekst kan in een groter lettertype geprint worden.
- Kinderen mogen spelling spiekkaarten bij de toetsen gebruiken, mits ze gewend zijn hier mee te werken.

In Parnassys wordt genoteerd wanneer er een hulpmiddel bij een toets gebruikt wordt of wanneer de toets voorgelezen is. Bij de spellingtoetsen is het bij kinderen met dyslexie veelal raadzaam dat zij een toets van een lager niveau maken.

Bij kinderen met dyscalculie is het niet toegestaan om specifieke aanpassingen te doen. Het is wel altijd toegestaan:

- om het kind een toets van een lager niveau aan te bieden, het hierboven beschreven 'toetsen op maat'. Hiermee kan voorkomen worden dat een kind een te moeilijke toets moet maken en het toetsresultaat hierdoor minder nauwkeurig is.
- om het kind extra tijd te geven of om bijvoorbeeld extra pauzes in te lassen.
- de toets groot uit te printen, zodat een kind beter overzicht heeft en alleen antwoorden hoeft in te vullen.
- Eventueel kunnen er in overleg 'opzoekboekjes' ingezet worden.

Het is belangrijk om hiervan een aantekening te maken in Parnassys.

Bijlage 3 Toetsen op maat - stappenplan voor coaches

Hoe bepaalt de coach welke test het meest geschikt is?

Stap 1:

De coach start bij wat hij/zij al weet over het kind op basis van alle informatie die er verzameld is in het portfolio. Belangrijke vragen voor de coach zijn: Wat weet ik van het kind? Wat weet ik uit de club en uit de werkplaatsen? Waar denk ik dat het kind zit? Op basis van alle instrumenten van formatieve toetsing heeft de coach immers al een goed beeld.

Stap 2:

De coach maakt gebruik van de eerdere toetsresultaten, zoals weergegeven in ParnasSys. Bij twijfel over welke toets afgenomen moet worden is het belangrijk dat de coach kijkt naar het resultaat van de laatst afgenomen toets en een inschatting maakt van de groei van het afgelopen half jaar. Op basis van deze gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de best passende toets.

Overwegingen voor de coach om mee te nemen:

- sluit aan bij wat er al (wel) gaat, waarbij het belangrijk is om te blijven 'reiken';
- bij de nieuwe CITO 3.0 toetsen is het ook mogelijk om tijdens de standaard afnamemomenten tussentoetsen af te nemen, bijvoorbeeld niveau M4/E4.
- een sterk afwijkende groeileerlijn maken mag niet zomaar, de coach voert hierover altijd overleg met de orthopedagoog van Laterna Magica;

Bij twijfel over welke toets af te nemen kan een coach overleggen met de orthopedagoog.

Stap 3:

Analyseren van de toetsresultaten. Voorbeeld: kinderen die een hoog resultaat behalen, en een beperkte vaardigheidsgroei, hebben waarschijnlijk een te makkelijke toets gemaakt.

Behaalde A en E scores hebben in ieder geval een signaalfunctie: gaat het hier om toeval of niet?

Hulpvragen voor het maken van de analyse:

- klopt deze uitslag met wat de coach van het kind in de unit ziet?
- wat zien de collega's van de coach mbt het kind in de unit?
- is er sprake van vooruitgang?
- kan de uitslag te maken hebben met toetsstres?
- kan meer tijd geven helpen?
- heeft de onverwachte uitslag betrekking op een specifiek onderdeel/hiaat in kennis?

Bij twijfel kan er eventueel nogmaals getoetst worden, bij voorkeur met een toets van een net ander niveau. Bij extreme gevallen kan er met de orthopedagoog overlegt worden of bepaalde dingen wel of niet gaat aangeboden gaan worden.

Stap 4:

De coach bekijkt hoe de resultaten het beste teruggekoppeld kunnen worden aan het kind en aan de ouders. Welke informatie wordt opgenomen in het portfolio en hoe worden dingen uitgelegd? Hierbij is de groei van het kind ten opzichte van zichzelf vanuit de visie van Laterna Magica het meest belangrijk.

Hoe bepaalt de coach het eindadvies?

Bij het bepalen van het eindadvies richting het vervolg onderwijs neemt de coach alle informatie die hij de afgelopen jaren over het kind heeft verzameld mee in het advies. Hier worden zowel de formatieve toetsen als de summatieve toetsen in meegenomen. Daarnaast worden ook de meer 'executieve functies' zoals zelfstandigheid, zelfsturing, taakgerichtheid ect. meegenomen in het bepalen van het advies.

Uitleg voor coaches over het lezen van de CITO resultaten in Parnassys:

- **DL:** staat voor **didactische leeftijd**. Ieder schooljaar bestaat uit tien maanden (september tot en met juni).
De didactische leeftijd start **na de kleuterjaren** en bouwt iedere maand met één DL op. Aan het eind van de basisschoolperiode hebben alle kinderen in principe een DL van 60.
- **DLE:** staat voor **didactische leeftijd equivalent**. Het DLE is het werkelijk meetbare niveau van een kind. Het DLE refereert aan het **vaardigheidsniveau** van het kind **uitgedrukt in maanden**.
Voorbeeld: Wanneer een kind een DL van 10 heeft en een DLE van 15 haalt, betekent dit dat hij op de toets een vaardigheidsscore heeft gehaald die past bij een DL van 15. Op basis van de toets kan je zeggen dat dit kind 5 maanden 'verder' is dan gemiddeld.
- **LR en prognose:** LR staat voor **leerrendement**. Het leerrendement wordt berekend door het **DLE te delen door de DL maal 100 (procent)**.
Voorbeeld: Wanneer een kind een DL van 10 heeft en een DLE van 15 behaalt, heeft hij een leerrendement van 150%. Gemiddeld genomen gaat men uit van een prognose van 100% en een leerrendement van 100%.
- **Realisatie:** geeft aan in **hoeveer de verwachte prognose is gerealiseerd**.
Voorbeeld: Wanneer er bij realisatie 50 staat, betekent dit dat er 50% meer dan de verwachte 100% is gerealiseerd. Wanneer er -45 staat, betekent dit dat er 45% minder dan de verwachte 100% is gerealiseerd.
- **RN:** betekent **referentie niveau**. De referentieniveaus zijn **verdeeld over fundamentele niveaus en streefniveaus**. Het fundamentele niveau geeft aan welke kennis en inzichten nodig zijn om de stap naar het vervolgonderwijs te maken. In het primair onderwijs moet niveau 1F behaald worden om de stap naar het VO te maken.
Het streefniveau ligt hoger dan het fundamentele niveau. De wens is dat zoveel mogelijk leerlingen zich verder ontwikkelen dan het fundamentele niveau en het streefniveau 2F behalen. Bij rekenen & wiskunde wordt dit 1S genoemd. (2F=1S).
- **FN:** verwijst naar het **functioneringsniveau** passende bij de vaardigheidsscore. Dus wanneer een kind een E3 toets maakt (DL 10) en hierop een vaardigheidsscore behaalt passende bij een DLE van 15 is het fundamentele niveau op dat moment M4.

Voorbeeld 1

Afgenomen niet-methodetoetsen

Schooljaar: 2017/2018 | Hoofdvakgebied: Rekenen en wiskunde | Toetsserie: | Toetsnaam: | Individueel: | Alleen afnames met scores: Zoeken

Niet-methodetoetsen - 1 t/m 3 (van 3)

Datum afname	Vak	Toetsserie	Toetsnaam	Individueel	Onderdeel	Score	Vaard.score	DL	DLE	LR	Prognose	Realisatie	RN	FN	A-E	Cor. A-E	I-V	Cor. I-V	NW	Opm.	Bewerken
14-06-2018	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	3.0 E4	Ja	Totaal	44	191	40	22	55	100	-45	< 1F	E4M5	B	E	II	V	3.4		
19-02-2018	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	3.0 M4	Ja	Totaal	45	171	36	17	47	100	-53	< 1F	M4E4	B	E	II	V	3.3		
27-11-2017	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	3.0 M3E3	Ja	Totaal	47	154	33	13	39	100	-61	< 1F	E3M4	B	E	II	V	3.7		

Hoe moet bovenstaande tabel afgelezen worden?

Bij deze leerling is aan de start van het schooljaar een rekenanalyse gemaakt. Er werd een inschatting gemaakt van het niveau en daarbij een extra toets afgenomen in november. Er werd gekozen voor de tussentoets M3/E3. De behaalde vaardigheidsscore is passend bij een DLE van 13. Dit komt overeen met de gekozen toets en het fundamentele niveau (FN).
Drie maanden later is er opnieuw een toets afgenomen. Bij de keuze van de toets is de inschatting gemaakt dat deze leerling gemiddeld vooruit is gegaan in de rekenvaardigheden. Er is gekozen voor de M4 toets. Er wordt op deze toets een vaardigheidsscore behaald passende bij een DLE van 17. De DL is drie maanden hoger dan tijdens de vorige afname en het DLE heeft een vaardigheidsgroei van 4 maanden.
Bij de E afname is in juni is wederom de verwachting dat deze leerling gemiddeld vooruit is gegaan in de rekenvaardigheden, maar geen inhaalslag heeft gemaakt. Er is gekozen voor de E4 toets. De DL is vier maanden hoger dan bij de M afname en het DLE is met vijf maanden gegroeid.
Samenvattend valt in bovenstaande tabel af te lezen dat de gekozen toetsen goed passen bij het verwachte niveau en hiermee een betrouwbare meting lijken.

Voorbeeld 2

Niet-methodetoetsen - 1 t/m 2 (van 2)

Datum afname	Vak	Toetsserie	Toetsnaam	Individueel	Onderdeel	Score	Vaard.score	DL	DLE	LR	Prognose	Realisatie	RN	FN	A-E	Cor. A-E	I-V	Cor. I-V	NW	Opm.	Bewerken
01-06-2018	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	LOVS E7	Nee	Totaal	44	90	50	38	76	100	-24	< 1F	M6E6	D	-	V	-	1.0		
01-02-2018	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	LOVS M7	Nee	Totaal	37	83	46	31	67	100	-33	< 1F	E5M6	E	-	V	-	0.9		

Niet-methodetoetsen - 1 t/m 3 (van 3)

Datum afname	Vak	Toetsserie	Toetsnaam	Individueel	Onderdeel	Score	Vaard.score	DL	DLE	LR	Prognose	Realisatie	RN	FN	A-E	Cor. A-E	I-V	Cor. I-V	NW	Opm.	Bewerken
01-06-2017	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	LOVS E5	Ja	Totaal	61	79	40	29	73	100	-27	< 1F	E5	C	D	III	V	2.8	⊙	
01-06-2017	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	LOVS E6	Nee	Totaal	47	79	40	29	73	100	-27	< 1F	E5	D	-	V	-	1.2		
20-01-2017	RW	CITO Rekenen-Wiskunde	LOVS M6	Nee	Totaal	37	67	35	22	63	100	-37	< 1F	E4M5	E	-	V	-	0.9		

Wat zien we in bovenstaande tabellen?

Deze leerling heeft in voorgaande jaren altijd D en E resultaten gescoord. Op het moment dat haar DL 40 was is zowel de E5 als de E6 toets afgenomen. Ze behaalde op deze twee toetsen allebei een DLE van 29 wat een goede groei is ten opzichte van de voorgaande toets. De E5 toets was het best passend bij haar niveau.

Tijdens de volgende afname is toch de M7 toets afgenomen. Het was beter geweest als er voor de M6 toets was gekozen. Tijdens de E afname wordt de E7 afgenomen. Ten opzichte van de vorige toets is er zeker groei. Toch was het ook hier beter geweest wanneer de E6 toets was afgenomen. De kans was dan groter geweest op een nauwkeuriger en positiever resultaat. Het verschil tussen de DL en het DLE is meer dan een jaar wat een goede indicatie is voor toetsen op maat.

Voorbeeld 3

Datum afname	Vak	Toetsserie	Toetsnaam	Individueel	Onderdeel	Score	Vaard.score	DL	DLE	LR	Prognose	Realisatie	RN	FN	A-E	Cor. A-E	I-V	Cor. I-V	NW	Opm.	Bewerken
13-06-2018	BL	CITO Begrijpend lezen	3.0 E5	Nee	Totaal	40	172	30	34	113	100	13	1F	M6	B	-	II	-	3.6		
29-01-2018	BL	CITO Begrijpend lezen	3.0 M5	Nee	Totaal	39	160	25	30	120	100	20	1F	E5	B	-	III	-	3.2		

Wat zien we in bovenstaande tabel?

In bovenstaande tabel is te zien dat deze leerling een DLE behaalt die een aantal maanden boven de DL ligt. Ook het fundamentele niveau (FN) is wat hoger dan de afgenomen toets. Er vanuit gaande dat deze leerling zich op dezelfde lijn blijft ontwikkelen, kan bij de volgende afname de M6 toets worden genomen. De range van CITO toetsen is vrij groot. Op het moment dat het DLE niet meer dan één jaar afwijkt van de DL toets je op het passende niveau.

Voorbeeld 4

13-06-2018	BL	CITO Begrijpend lezen	3.0 E5	Totaal	46	204	30	>50	>167	100	>67	2F	M8	A	-	I	-	4.5			
29-01-2018	BL	CITO Begrijpend lezen	3.0 M5	Totaal	48	218	25	>50	>200	100	>100	2F	> M8	A	-	I	-	4.7			
12-06-2017	BL	CITO Begrijpend lezen	LOVS E4	Start + Vervolg 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				Start + Vervolg 2	46	46	20	46	200	100	100	2F	M7E7	A	-	I	-	4.6			
03-02-2017	BL	CITO Begrijpend lezen	LOVS M4	Start + Vervolg 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				Start + Vervolg 2	48	51	16	50	200	100	100	2F	E7B8	A	-	I	-	4.8			
10-06-2016	BL	CITO Begrijpend lezen	LOVS E3	Start + Vervolg 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				Start + Vervolg 2	43	15	10	17	170	100	70	< 1F	M4E4	A	-	I	-	4.4			

Wat zien we in bovenstaande tabel?

Bij bovenstaande leerling is te zien dat deze steeds een DLE behaalt die een stuk hoger ligt dan de DL. De leerling heeft waarschijnlijk steeds zulke hoge scores behaald (nauwelijks fouten) waardoor je minder nauwkeurig kan kijken wat het werkelijke niveau is. Voor deze leerling is het belangrijk dat er bij de volgende afnamen op een hoger niveau getoetst gaat worden.